

אהלי קדם

רבינו
סעדיה גאון

הנגעים. ויש מהם מי שטועה וסובר שאין ביכולת שיירה הנגע ויתבוננו בו. אחר כך אתאר את הנגעים המורכבים.

מ' עדשים, ל"ו שערות

לענין שיעור הבהרת שבשיעור זה עם שאר התנאים יטמא האדם, הרי הוא מקום צמיחת ל"ו שערות, לפי ששיעורם כתשעה עדשים, ושיעור כל עדשה הוא מקום צמיחת ארבע שערות, ואם כן הם שלושים

ושש שערות⁷. וזהו דבר שבא במסורת, אין לו ראייה

מפסוקים ולא דרך טענה, וכל האומה צריכה למסורת זו, כיון שלא ביאר בכתוב מהו שיעור הבהרת. ואם היתה הבהרת הזו מאחת המראות, הרי היא טמאה, כשנלווים אליה שאר הסימנים, וזה כשהיא שלגית לבד או סידית לבד או צמרית או ביצית, הרי היא ראויה להיטמא כשהתחברו לה שאר הסימנים. וכמו כן כשהיא חלוקה, והיה חלקה שלגי וחלקה סידית. וכמו כן כשהתחלקה לשלושה, והיה מקצתה שלגי ומקצתה ביצי ומקצתה צמרי, איך שיהיה מארבעת הגוונים הללו, בין נפרדים ובין מורכבים, הרי הם ככלי המקביל את שאר הסימנים, להיות על ידם טמא ומטמא⁸.

אין טומאה במראות בלי סימנים

וזה, שכבר נבוכו האנשים בפרשת הנגעים וסוברים ששאת או ספחת או בהרת או צרעת, כל אחד מהם מחייב את הטומאה בהופעה זו לבדה. ואין הדבר כן, אלא אין אחד מהארבעה הללו מטמא, לא כשהוא לבדו ולא כשהוא מורכב, אלא כשנלווה אליו מן הסימנים, והם שלשה, או שער לבן, או פשיון כלומר תוספת כמו שמבואר בפרק זה, או מחיה שהיא מקום נקי, ככתוב בפרשה הבאה בסמוך (פסוק י').

שער לבן פשיון ומחיה אין מטמאים בפ"ע

אכן פתח הכתוב בארבעת הגוונים הללו, כלומר שאת וספחת ובהרת וצרעת, והכוונה בזה שכאשר רואה הכהן אחד מאלו, כשהם כוללים את הבהרת ששיעורה הוא כמו שתיארנו, או שני גוונים או שלשה או ארבעה נכללים בה, חובה עליו לבדוק ולראות אם נלוו אליה חלק מהסימנים האחרים בתחילה. אם ראה אותה מתחילתה שאין הגוון שלה אחד מארבעת הגוונים הללו, לא בפני עצמו ולא בהרכבה, אינו צריך לבדוק אם יש בה שער לבן או מחיה בתחילה, כיון שגם אילו יש עמה שער לבן ומחיה, ואף אם פשתה, מאחר שאין עיקר הגוון שלה אחד מארבעת המראות הללו לא בפני עצמם ולא בהרכבתם, הרי אי אפשר לה כלל לטמא את האדם שהיא בו.

חלק ב – הרכבות הנגעים

הרכבות הנגעים כפולות משולשות ומרובעות

אחר כך אתאר את ענייני הרכבתה, ואומר שיש בה שלושה עניינים. הראשון הרכבה כפולה, השני הרכבה משולשת, והשלישי הרכבה מרובעת. וכבר ביארנו שהבהרת ששיעורה תשע עדשות מקבלת את הסימנים הללו, לחייב לה את הטומאה, תהיה איזו שתהיה בפני עצמה, בין שאת לבד או ספחת לבד או בהרת לבד או צרעת לבד. את ארבעת העניינים הללו אפריד ואניח, כיון שהם בפני עצמם. ועכשיו אבאר לך את שלושת המינים האחרים המורכבים.

המשך בעמ' הבא

לאשר דברי הקדמונים לסדר טהרות מועטים, ורבנא סעדיה גאון פתח בהם כיוונים בפירושו לספר ויקרא, אמרנו לסדר דבריו על סדר מסכת נגעים למען תהיה יד הלומדים ממשמשת בהם ודולה מהם כל הון יקר ונעים. הפירוש נערך על ידי הרב יהודה זיבלד במסגרת מכון עלה זית ליקווד בראשות הרב שמעון שמעון שמעאנאוויטש ומוכא בואת בנדבת לבם, לע"נ מרת ריזל בת הרב ישראל סנאו ובת אסתר מרים בת הרב חיים זאב זצ"ל, נפטרה כ"ג ניסן תשפ"ב.

חלק א – יסודות מראות נגעים

הקדמה לנגעי עור בשר

חמשה אופנים הם בנגעים הנראים בגוף האדם. הראשון שבהם הוא עור הבשר שהוא הכולל ומקיף ביותר בגוף. ויש לו ארבע מראות שהוא מטמא בהן, והן שאת וספחת ובהרת וצרעת. אם אחד מארבעת הגוונים הללו נראה בגוף, ונלווה עמו שער לבן ומחיה, חייב האדם בהסגרה, והוא העיקוב עד שייראה מה יהיה בו¹. ואני מבאר ראשית את ארבעת המראות הללו, אחר כך את הסימנים הנלווים אליהם, ואחר כך את משפטם.

ד' מראות הנגעים ופירוש שמותם

ואומר כפי שאמרו הראשונים, שהגוונים הלבנים הם ארבעה, הראשון הוא בהרת והיא לבן ברור, כמו שנאמר (איוב לו, כו) "בהיר הוא בשחקים" – ברור הוא בשחקים. ונמסר בפירוש² שהיא דומה לשלג, ואמר במרים (במדבר יב, י) "מצרעת כשלג", וכן בגיחוי (מ"ב ה' כו) "ויצא מלפניו מצורע כשלג". והשני והוא תחתיה, ספחת, והוא גוון לבן נספח. ויתבאר שמילה זו היא סיפוח³, ממה שנאמר (ש"א ב, לו) "ספחני נא אל אחת הכהנות לאכל לחם", שפירושו ספחני אל אחד המשרתים עד שאתקיים בעצמי. ואמר איוב (איוב ל, ז) "תחת חרול יספחו", יסתפחו העכביות. ואמר דוד (ש"א כו, יט) "כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'", פירושו גירשו אותי מלהסתפח בארץ ישראל. וכמו כן דברי ישעיהו (ישעיה יד, א) "נלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב", פירושו יסתפחו עליהם ויצטרפו אליהם. הרי שתורף הספחת הוא גידול וסיפוח. ונמסר בפירושה שגדרה הוא כצורת הסיד שבו טחו את המקדש, וזה מחמת חוזק לבנינותו. והשלישי והוא פחות מאלו שנוכרו, הוא שאת, ופירושו שומה, והיא כמו שאומרים: השומה נחקה בבגד, כלומר, רישומו של דבר דבק בו, ונאמר כמשפט כל תיבת "שאת"⁴, כמו שאומר (איוב יג, יא) "הלא שְׁאֲתוֹ תִּבְעֵת אֶתְּכֶם", ואמר עוד (תהלים סב, ה) "אך משאתו יעצו להדיח", ואמר עוד (חבקוק א, ז) "ממנו משפטו ושאתו יצא". ופירושו הראשונים שגוון השאת הוא כמו הצמר הלבן הנקי⁵. והרביעי והוא תחת השלושה, הוא נגע צרעת, וצורתו כפי שכללה המסורת, היא כקרום הביצה, ולזה אין צריך עוד ביאור אחר זה, כמו שאבאר. ובאלו אמרו החכמים ז"ל (נגעים א, א), בהרת עזה כשלג שנייה לה כשיד ההיכל השאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה⁶.

בדיקת שער לבן ומחיה רק אחר מראה

כיון שתיארנו את ארבעת המראות הללו, נאמר שכשהתברר לכהן שצורת הלובן הזה היא אחד מארבעת הצורות הנזכרות, הוא צריך לשוב ולהתבונן בנגע, האם יש בו מחיה או שער לבן. אבל אם לא התברר לו דבר זה, אינו נזקק לבדוק אותו אם יש בו שער לבן או מחיה.

נגעים במראה נפרד או מורכב

והבהרת שיש בה שער לבן או מחיה היא בשני אופנים. האופן הראשון הוא שכל הבהרת שנהפכה ללבן היא בצורה אחת, בכך שהיא או שאת או ספחת או בהרת או צרעת, ואינה דומה למראה אחר. והאופן השני הוא שיש לבהרת שני מראות שונים.

שיעור הנגע ישנו בזה"ז

ואבאר תחילה כמה שיעור הבהרת, לפי שרוב העם סבורים שבזמנינו הזה אין מי שיראה את

1. להלן יבאר רס"ג בהרחבה את עניין ההסגר שהוא לשם בדיקה ובחינה מה יהיה עמו.

2. כ"ה בתורת כהנים (נגעים ב, ב) יכול כשם שהוא [-בהרת] שליש לכתוב כך תהא שליש למראות, תלמוד לומר "לבנה", לבנה היא לבנה ואין למעלה הימניה, וכמה תהא לבנוניתה כשלג, שנאמר "והנה מרים מצורעת כשלג".

3. כמבואר בשבועות (ו, ב), מהו לשון סיפוח – טפלה, שנאמר "ספחני נא" וכו', ע"כ. והוא הפסוק שהביא גם רס"ג לראיה.

4. כוונת רס"ג ש"שאת" מתפרש כאן בלשון גובה, כפי שמתפרש בכל מקום שנאמר "שאת" וכדוגמאות שיביא להלן. וכן אמרו בשבועות (ו, ב) שאת - אין שאת אלא גבוה, וכן הוא אומר (ישעיה ב, יד) "על כל ההרים הרמים ועל כל הגבעות הנשאות".

5. כדברי חכמים (תו"כ, נגעים פ"א מ"א), השאת כצמר לבן, וכמו שמביא רס"ג בסוף הדיבור. ובשבת (נד, א) ביארו, שאת כצמר לבן, מאי צמר לבן, אמר רב ביבי בר אביו, כצמר נקי כן יומו שמכנין אותו למילת. וכעין זה בשבועות (ו, ב).

6. כדברי חכמים במשנה שם.

7. כדתנן (נגעים פ"א מ"א), גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע, מקום הגריס תשע עדשות, מקום עדשה

ארבעה שערות, נמצאו שלשים ושש שערות.

8. יסוד הדברים בתו"כ: "והיה", מלמד שהם מצטרפים זה עם זה לפטור ולהחליט ולהסגיר, ע"כ. ורס"ג מרחיב להלן בפירוט אופני ההרכבות, והרכבת הנגעים היא מיסודות משנתו, עד שהוא חוזר כמה פעמים בפרשיות אלו את מניין רע"א מראות הנגעים העולים מתוך כלל אופני הצירוף. וכן שיטת הרמב"ם (טומאת צרעת א, ג) שכל ארבעת מראות הנגעים מצטרפים אלו עם אלו. ועיין חזו"א (נגעים סי' ב אות ד) שכתב שמקור דברי הרמב"ם מהירושלמי (שבועות פ"א ה"א) שלדעת חכמים למדים תולדה לשאת ולבהרת מתוך שהטיל הכותב ספחת ביניהם, ולדעת מלמד גם שכולן מצטרפים. ועיין אליה רבה (נגעים פ"א מ"ג) שביאר שהיא מחלוקת תנאים. ומשנגלו דברי רס"ג י"ל שהם מקורו של הרמב"ם. אכן לדעת הרמב"ם טעם הצירוף הוא משום שכולם מראה אחד וכלשונם שם, ואם כן לכאורה גם מראה ממוצע בין ב' מראות יטמא, ולדעת רס"ג הממוצעים אינם טמאים ובכל זאת הם מצטרפים זה לזה, וכדלהלן. אבל דעת הראב"ד (על הרמב"ם שם) והר"ש והרא"ש (נגעים פ"א מ"ג) שרק שני האבות או האב ותולדתו מצטרפים, אבל שני התולדות אינם מצטרפים. ובירושלמי (שבועות פ"א ה"א) לפי גירסת התוס' (שבועות ה, ב ד"ה אם כן) נתבאר ששיטת רבי יוסי שהמראות אינם מצטרפים [כלל]. ותמחה התוספות על גירסא זו, והר"ש כתב שטעות סופר הוא ויש לגרוס מלמד "שהן מצטרפין".

בהרכבה הכפולה מ"ח אופנים

ההרכבה הכפולה נחלקת למ"ח חלקים, ואין בה שיעור פחות מעדשה. והנני אומר, אם היתה שאת כעדשה ושמונת הנשארים ספחת, הרי היא מקבלת דין זה. וכמו כן שאת כעדשה ובהרת שמונה, וכן שאת כעדשה וצרעת שמונה, הרי אלו שלושה אופנים. ובהקדמת ספחת יהיו גם כן שלושה, והם חלק ספחת ושמונה שאת, חלק ספחת ושמונה בהרת, חלק ספחת ושמונה צרעת. ובהקדמת חלק בהרת ושמונה צרעת. ובהקדמת חלק צרעת ושמונה שאת, חלק צרעת ושמונה ספחת, חלק צרעת ושמונה בהרת. הרי אלו י"ב מהרכבת אחד עם שמונה. וכמו כן י"ב מהרכבת שנים עם שבעה, מהם שלושה בהקדמת ספחת ושלושה בהקדמת צרעת ושלושה בהרת. וכמו כן עוד י"ב מהרכבת ג' עם ו', שמהם שלושה בהקדמת שאת וכן בספחת ובהרת וצרעת, על דרך שתיארנו בקודם. ועוד יצאו י"ב מהרכבת ד' עם ה', מהם ג' אופנים בהקדמת שאת, וכן בהקדמת השלושה האחרים, שלושה שלשה. ויהיה סך כל הנכללים מהמויגה הכפולה מ"ח אופנים כמו שהקדמנו.

בהרכבה המושלשת צ"ו אופנים בהתחלת אחד

וההרכבה המושלשת הרי היא בצ"ו אופנים, כפליים מהמ"ח הללו. וראוי שארחיב מהם את החלק הראשון שהוא כ"ד אופנים בלבד. ואומר שחלקם הראשון מהרכבת אחד עם אחד עם שבעה, והוא יהיה כ"ד אופנים, מהם ששה בהקדמת שאת, והם חלק שאת חלק בהרת ושבעה חלקי צרעת, חלק שאת חלק צרעת ושבעה בהרת, חלק שאת חלק ספחת שבעה צרעת⁹, חלק שאת חלק צרעת שבעה ספחת, הרי אלו ששה בהקדמת שאת. וכנגדם ששה בהקדמת ספחת, ששה בהקדמת בהרת וששה בהקדמת צרעת. הרי אלו כ"ד אופנים. וכמותם כ"ד אופנים בהרכבת אחד עם שנים עם ששה, וכמותם כ"ד אופנים מהרכבת אחד עם שלשה עם חמשה, וכמותם כ"ד מהרכבת אחד עם ארבע וארבעה, הרי אלו צ"ו אופנים בהתחלת אחד.

עוד מ"ח בהתחלת ב'

אולם בהתחלת שנים לא יעלו אלא מ"ח, וזה שיהיו כ"ד אופנים מהרכבת ב' עם ב' עם ה', וכמותם כ"ד אופנים מהרכבת ב' עם ג' עם ד'.

עוד ג' בהתחלת ג'

אולם בהתחלת שלשה לא יגיעו אלא ג' אופנים בלבד, והם ג' שאת ג' ספחת ג' בהרת, וג' ספחת ג' בהרת ג' צרעת, וג' שאת ג' בהרת ג' צרעת. הרי אלו שלשה. וכבר התבאר לך עד הנה שהמראה שבפני עצמו אינו אלא ארבעה, והמראה הכפול עולים ממנו מ"ח, והמראה המושלש יהיו ממנו קמ"ז, הרי אלו קצ"ט מראות.

בהרכבה המרובעת ע"ב דבריו עקביא בן מהללאל

ודע שמאמר הקדמונים זכרונם לברכה (נגעים פ"א מ"ד) הוא, עקביא בן מהללאל אומר מראות נגעים שבעים ושנים. אינם רומזים במאמר הזה אל אחד מהנפרדים ומהכפולים ולא המושלשים, ולא רמזו בזה אלא למרובעים, לפי שהם נסתרים ודקים איך יצא מהרכבתם ע"ב מראות, ואני אבאר אותם כאן, לפי שהנני חושש שאם לא יתבארו לך מהפירוש הזה לא תגיע להבנתם, כיון שאינם מבוארים במשנה ולא בתוספה, וכן גם הגמרא שלה אינה נלמדת בזמנינו הזה, והחכמים הראשונים רמזו עליה ולא ביארוה, מתוך שסמכו על כוח ידיעת תלמידיהם, וידיעתם בהם שהם יוכלו להמציאם. ואומר תחילה, שהמראה המרובע מתחלק לששה חלקים, ובכל חלק מהם יש י"ב אופנים, והרי הם ע"ב חלקים. החלק הראשון, חלק אחד וחלק אחד ושני חלקים וחמשה חלקים. והשני, חלק וחלק שלשה חלקים וארבעה. והשלישי, חלק ושני חלקים שלשה ושלושה. והרביעי, חלק ושני חלקים ארבעה [וחלק]. והחמישי, חלק וחלק וחלק ושש חלקים. והשישי, שני חלקים ושני חלקים ושני חלקים ושלושה. הרי אלו ששה חלקים.

הדגמה בחלק הראשון מהשישה

ואבאר את החלק הראשון ואומר שהוא י"ב אופנים, הראשון חלק שאת חלק ספחת שני

חלקים בהרת חמשה צרעת. והשני חלק שאת חלק ספחת חמשה בהרת שנים צרעת. והשלישי חלק ספחת חלק בהרת שני חלקים צרעת וחמשה חלקים שאת. והרביעי חלק ספחת חלק בהרת חמשה צרעת ושנים שאת. והחמישי חלק בהרת חלק צרעת שנים שאת וחמשה ספחת. והשישי חלק בהרת חלק צרעת חמשה שאת ושנים ספחת. שאת חלק צרעת שנים בהרת וחמשה ספחת. והשמיני חלק שאת חלק צרעת חמשה בהרת ושנים ספחת. והתשיעי חלק ספחת חלק צרעת שנים שאת וחמשה בהרת. והעשירי חלק ספחת חלק צרעת חמשה שאת ושני חלקים בהרת. והאחד עשר חלק שאת חלק בהרת שנים ספחת וחמשה צרעת. והשנים עשר חלק שאת חלק בהרת חמשה ספחת ושנים צרעת. הרי אלו שנים עשר אופנים לחלק הראשון שהוא הרכבת חלק וחלק ושני חלקים וחמשה. ובדומה לכך הם האופנים לחלק השני וכמותם לכל אחד מששת החלקים הנשארים שהקדמנו לקרוthem בשמות. הרי הם ע"ב חלקים. וזה ביאור מראות נגעים לאופניהם.

רדב"ה מנה רק האבות

ואולם רבי דוסא ב"ר הרכינס שהיה מונה את מראות הנגעים שלושים וששה בלבד (נגעים שם), אין זה מפני שהוא מחסר אחד מהחלקים הללו, אלא שהוא מחשב את השאת בחלקיה ואינו מחשב את הספחת, מתוך שהוא אומר שכבר הסכמנו שהספחת היא ענף מהשאת. וכמו כן הוא מחשב את הבהרת ואינו מחשב את הצרעת, מתוך שהוא אומר שכבר הסכמנו גם כן שהיא ענף ממנה. והרי הוא מחשב שבעים ושנים כפי שהם, אלא שהוא נוטל מהם ל"ו שהם מחציתם.

טהרת הגוונים שבין ד' המראות

ועתה נבאר את הסיבה שמחמתה הוצרכנו להרחיב ולפרט את החלקים הללו, והיא השאלה ששאל בן אחותו של רבי ישמעאל אותו, ואמר, הרי אנו יודעים שהחלש שבגווי הלובן הוא הביצי, ואחריו הצמרי שהוא חזק ממנו, והסידי חזק ממנו, והשלגי חזק מכולם. ואם כן הרי אם היה אומר שהביצי הקודם לסימיני הטומאה טמא, כל שכן מה שלמעלה ממנו מהגוונים, והיה די בחלק זה ומניינו. והשיבו¹⁰. ובכך הננו משיבים, שהגוונים האמצעיים הממוצעים בין ארבעת המראות, הם כולם טהורים, ולכן הוצרך לשאת ולתת בארבעת המראות הללו, כך שנאמר שהביצי טמא והצמרי טמא אבל מה שביניהם הרי הוא טהור, והוא מה שנוסף על שיעור הביצי אלא שלא הגיע לשיעור הצמרי. וכן מה שבין הצמרי והסידי גם הוא טהור. וכן מה שנוסף על הסידי ולא הגיע עד שיהיה שלגי הרי הוא טהור גם כן, וכשנעשה שלגי הוא טמא במה שלמעלה ממנו בתוספת הלובן אם הוא אפשרי¹¹.

לא הלובן מטמא אלא הצורה

ודע עם זאת, שאין בתורתנו מה שמרחיק דבר זה, שיהיה גוון כלשהו טמא כיון שהוא לבן, ויהיה גוון אחר החזק ממנו בלובן ויהיה טהור. לפי שטומאת הגוון החלש אינה מפני שלובנו מחיב את הטומאה, אלא היא מפני שהוא לבן בצורתו בעצמה. ולכן אם הוא נוסף על שיעור זה, הרי כבר השתנתה הצורה הזאת. וזה על דרך הדין הכתוב בתורה, שכאשר הצרעת במקצת הגוף היא מטמאה, וכאשר התפשטה בכולו הרי היא טהורה. ואמנם כך היה הדין ראוי להיות, לולא שבאה המסורת על מה שתיארנו, שיהיה גוון כלשהו טמא כיון שהוא באותו שיעור, והיותר חזק ממנו יהיה טהור כיון שיצא משיעור זה. שכן הננו רואים את הַצְבָּעִים, שהם צובעים צבע עשבים צהוב חזק, אחר כך צובעים בגוון הנוטה לירוק בהיר וקוראים לו אתרוגי, וצובעים מה שהוא כהה הנוטה אל הירוק יותר מהם וקוראים לו פיסטוקי, וצובעים מה שהוא קרוב אל הירוק וקוראים לו בזילקומי. ואת הצבעים האמצעיים בין הגוונים הללו הם מניחים ואינם מונים אותם לא עם הגוונים הבהירים מהם ולא עם הגוונים הכהים מהם, אלא אומרים כשרואים את חלקם: גוון זה אינו לא אתרוגי ולא פיסטוקי ולא בזילקומי.

פתוך באדום

ועלו בידינו מיני המראות הנפרדים והזוגיים והמושלשים והמרובעים, רע"א אופנים, כמו שביארנו. ורע"א גוונים אלו, אם היה בדומה להם גוון אדום, הרי גם הוא מקבל טומאה, אף על פי שלא אמר כאן "אדמדם", כיון שאמר בקרחת וגבחת (להלן, מב) "נגע לבן אדמדם" ואמר עם זאת (שם, מג) "כמראה צרעת עור בשר"¹².

9. מכאן נראה שמסורת ביד רבינו שהתחברה גמרא למסכת נגעים, אלא שלא נלמדה בזמן הגאונים ולכן לא עברה לדורות הבאים. וע"ע פרקין בן באבוי (גנוי שכטר, כרך ב עמ' 560), ר"י אלברצלוני בפירושו לספר יצירה (עמ' 1), ובפירושו רב האי גאון לטהרות (כלים פט"ו מ"ו).
10. מהתוספתא (נגעים א, א) שהובאה בגמ' (שבועות 1, ב) וירושלמי (שבועות א, א), וכ"ה בתו"כ (פרשה ב, 1): נראה שאין לתרץ כרס"ג שנמנו ארבעת המראות כדי ללמד שמה שביניהם טהור, אלא ללמד שמצטרפים זה עם זה ושהכהן שאינו בקי בשמותיהם לא יורה בהם. והר"ש (נגעים פ"א מ"א) אכן הקשה למה לא תירצו

שיעורי שער לבן, מחיה ונגע

אם היתה כמות השער שהתהפך ללבן שתי שערות או יותר הרי הוא טמא, ואם היתה שער אחד אינו טמא בה¹³. ושיעור מחיה שהיא חלק מהבשר הנקי, בשיעור העדשה והיא מקום צמיחת ד' שערות¹⁴. ואולם בשיעור "ושער בנגע" (פסוק ג) לא בא הפירוש שהוא שתי שערות, אלא שזה מתחייב מצד הבחינה. שכן מנין השערות יש לו ג' מדרגות. המרובה ככל שיהיה, וזה אי אפשר להשיגו, ודבר בטל הוא שיהיה בגוף אחד מה שאין לו סוף. והאמצעי הרי הוא מונע חלקו את חלקו¹⁵, כמו שאומר ב"כסף שקלים" (לעיל ה, טו) וכמו שְׁאֵמֶר ב"מים רבים" (להלן טו, כה). והפחותה ככל שתהיה מן השערות, הרי היא שתיים. וכיון שאמר "ושער בנגע" ובא הפירוש שהכוונה ב"בנגע" היא באמצעו, ונתחייב שאין שתי השערות נעשות אמצעיות בשווה אלא כשהן בין ארבע, נמצא ששיעור הבהרת הלבנה הוא שש שערות אורך על שש שערות רוחב, וזהו ה"ו כמו שביארנו¹⁶.

ביאור "מראה הנגע עמוק"

ומה שאמר "ומראה הנגע עמוק" (פסוק ג) הרי הוא מבואר, שכן הבהק והמרה¹⁷ כשהם יוצאים אל העור הגלוי, השינוי שבו הוא באותו רובד בעור הנראה לעין, ואינו נעשה עמוק. אבל הנגע הרי הוא עמוק בעור, ולכן הוא אומר "עמוק מן העור" (פסוק כה ועוד), וכן "שפל מן העור" (פסוק כ), המשמעות בהן היא אחת¹⁸. וכבר נשאו חז"ל משל לזה ואמרו (בבא בתרא פד, א) "כמראה חמה עמוקה מן הצל", תרגומו, שדרגת הלובן בעור הוא כדרגת חלק מאור השמש הנופל על חבל ארץ, שכן נראה במראית העין שמקום השמש הוא עמוק ממקום הצל, כיון שהעין מושפעת ממנו יותר ממה שהיא מושפעת מהצל, ולכן נראה לה האור כאילו הוא עמוק יותר. וכך תהיה צורת "ומראהו עמוק"¹⁹.

טעם הסגר שבעת ימים

והמשמעות ב"והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים" (פסוק ד) בלי להחליטו, היא שמאחר שציווה ה' יתעלה את מצוות השבתות, שהן מחזור של שבעה ימים, עשה בדומה להן שיעורים רבים שמשפטם שבעה שבעה, כדי לפרסם את הקבוצה הזו, שהיא שבעה, ולייחד אותה. ומדרך הניסיון והבדיקה נמצא, ששבעת הימים הם הכבדת-חולי לגוף שהוכה במחלה. והסיבה לכך היא, שההתבוננות מלמדת אותנו תמיד שהחולי עובר מהתחלתו אל המחזוריות, ואחר כך הוא חוזר ופוחת, ואצל רוב החולים זה יהיה בשבוע או בשבועיים. וכנגד זה אמרה התורה "והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים".

טעם הסגר י"ד ימים

אחר כך אמרה התורה "והסגיר שבעת ימים שנית" (פסוק ה). והנגעים הם אחת מן המחלות. וכנגד זה היא הקפת הירח בגלגלה הנוטה, לפי שבכל שבעת ימים ומקצת לפי החשבון האמצעי, הוא מגיע על רבע מרבעיותיו, שהוא חצי הקשת העליונה שמעל הארץ או התחתונה אשר מתחת לארץ. וכבר ידעת שהשמש כשהיא משלימה כשיעור זה בשלושה חדשים, הרי זו עונה מעונות השנה, והזמן עובר למצב שונה ממצבו הקודם, מאביב לקיץ, ומקיץ לסתיו. וכשהיא משלימה כפליים משיעור זה, שהוא חצי הגלגל, בששה חדשים, הזמן עובר אל ההיפך ממה שהיה, מחום חזק לקור חזק או להיפך. ויתכן שבדומה למה שהננו רואים בשמש, הודיעו ה' יתעלה ויתרום איך ברא את הירח, ושהמחלות עוברות למצב אחר משהיו בו בכל שבוע שבו

משלים הירח רבע גלגל, ויעברו למצב הפוך מהמצב שהיו בו בכל שבועיים שבהם הירח משלים חצי גלגל²⁰. אלא שפעולת הירח אינה הכרחית כל כך כמו השמש, אלא יתכן שתהיה ויתכן שלא תהיה. ישתבח ה' המגלה לנו את הדברים הנסתרים הללו, וכבר אמר הנביא (תהלים קיט, יח) "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", הורה לנו שישנן נפלאות רבות הנודעות מן התורה, והן נסתרות, וכאשר מטיב ה' עם עבדו בנקיות הדעת ושמירת המחשבות, הוא עומד עליהן ומבין אותן.

פירושי לשון "כהה"

ולשון "כהה" (פסוק ו) מתפרש בשלושה אופנים. כשהוא נאמר בעניין הראייה, הרי הוא ערפול, כמו שנאמר (בראשית כז, א) "ותכהין עיניו מראות". וכשהוא נאמר בעניין הגוונים, הרי הוא דעיכה, כמו שאמר "והנה כהה הנגע". וכשהוא נאמר בעניין השריפה הרי הוא הכיבוי, כמו שנאמר (ישעיה מב, ג) "ופשתה כהה לא יכבנה", שפשט דבריו הוא שהפשתן הנשרף האש ובווער, אחר כך ישכך מבצירתו הזו ויכבה. ואין דבר הממהר לכבות יותר מהפשתן, כמו שנאמר (שם מג, יז) "דעכו כפשתה כבו". הרי הנביא אומר שהאנשים החלשים משולים במשל הזה כפשתים אשר בערו באש מרוב חולשתם, ושנביא ה' לא יכבה אותם ולא יעשקם, אלא ישפוט אותם ויעשה עמם צדק. אמנם מה שאמר (ש"א ג, יג) "ולא כהה במ", פירושו שלא הכביד עליהם ולא הוסיף.

עניין פשיון ושיעור

ובמה שאמר "ואם פשה תפשה" (פסוק ז), ותרגמתי "תפשי" והיא ההוספה. באה המסורת בגדר ההוספה כמה היא, ואמרו שכאשר התוספת שבנגע דבוקה לבהרת הלבנה הזו הראשונה, אפילו אם הוסיף מעט מן המעט, הרי הוא סימן טומאה. ואם הוסיף [בנפרד מהבהרת] צריך שתהיה כמותו תשע עדשים, ואם לאו אינו טמא²¹.

ובמה שאמר "לכל מראה עיני הכהן" (פסוק יב), בא פירושו, שהכוונה בזה לפטור את המנוגע מהצורך שיהיה נראה מתחת בית השחי או בתוך אפו או בשאר המקומות הנסתרים הדומים לכך.²²

אין מחיה בכ"ד ראשי איברים

וכמו כן גם המחיה אינה מטמאה כשהיא בכ"ד מקומות, והם ראשי אצבעות הידים והרגלים – עשרים, וראשי האזניים, וראש האף, וראש הגויה. והאשה מוסיפה על כך את ראשי הדדים, הרי אלו כ"ו. ואם היתה המחיה באחד מהם אינה מטמאה, לפי שאינה נראית בבת אחת אלא נראית בשתי פעמים כיון שהיא נוטה לשני צדדים, וה' אמר "וראהו הכהן" וכוונתו בכך לראייה אחת²³.

מחיה סימן טומאה בפ"ע

ופירשתי ומחית בשר חי בשאת (פסוק י), או שיש חלק מבשר נקי. כיון שבאה המסורת שהמחיה מטמאה מפני עצמה, וכך מחייב הכתוב, לפי שאם לא כן לא היה חוזר עליו²⁴. ■

ולא כדבריו כאן.

12. כן הוא בתו"כ (ה, יא): "וראה אותה הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת", למדנו לשאת שהיא מטמאה בפתור, ומנין לרבות שאר המראות, תלמוד לומר "נגע לבן אדמדם", כמראה צרעת עור הבשר בשני שבועות, ע"כ. את פרטי דיני הפתור מבאר רס"ג בדיני שחין ומכוח (פסוק יט).
13. כן אמרו בתו"כ (א, ב): "ושיער", מיעוט שיער שתי שערות.
14. כן אמרו בתו"כ (ג, ב): "ומחית בשר חי", יכול כל שהוא, ת"ל "שער לבן ומחית", מה שיער לבן מקום ב' שערות אף מחיה מקום ב' שערות, ע"כ. והיינו ב' שערות על ב' שערות, שהם ד' שערות, והוא שיעור עדשה.
15. היינו שאי אפשר לומר מעט משניים, שהרי נאמר לשון רבים, ואי אפשר לומר יותר משנים, כיון שיתכן שהוא פחות מכך.
16. כן מבואר בתו"כ (ג, ב): יכול שער לבן מצד זה ומחית מצד זה, ת"ל "בשאת", שתהא מבוצרת בשאת. הא כיצד, מקום שתי שערות משמאלה וכן למעלה הימניה וכן למטה הימניה מרובעות, ונמצאו שלשים שיש שערות, נמצא גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע, ע"כ (וכ"ה בתוספתא נגעים ב, ג). וממנו למדו לכל נגע, כמו שאמרו בתו"כ (א, א): מה מחיה כגרים אף כאן כגרים.
17. הוא מין חולי שבו חלק מהמרה יוצא מכיס המרה או מהכבד ויוצא לעור.
18. שיטת רס"ג ש"עמוק" ו"שפל" הם אחד, ויחזור לבאר כן להלן בסוף העניין.
19. שיטת רס"ג כאן היא כדברי רש"י, שמראה עמוק אינו תנאי נוסף, אלא כל מראה לבן נראה עמוק כמראה חמה העמוקה מן הצל. ולכאורה בספר המצוות שלו (פ"ו, עמ' 60) שיטתו שהוא תנאי נוסף, ואין המראה הלבן מטמא אלא כשהוא עמוק מן העור, וכן דעת הרמב"ם (טומאת צרעת פ"א ה"ו). ויש לפרש את עניינו

- של תנאי זה לפי דבריו כאן בתחילת הדיבור, ולא תהיה סתירה בין הדברים, שלא בא הכתוב בתנאי העומק אלא לאפוקי "בהק" ו"מרה", שהם נגעים שיש בהם הפרשה לבנה העולה ויוצאת מהעור ומתייבשת על גביו, ואף על פי שהיא לבנה, אין היא נראית עמוקה מן העור, כיון שיש בה ממשות הגבוהה מן העור. ונגעים אלו טהורים הם כמבואר להלן (פסוק לט) בעניין הבוהק. ושיטת הרמב"ם (פסוק ג) שכל נגע לבן שאין בו שער שחור נראה עמוק, ולדעתו תנאי העומק הוא תנאי שער לבן.
20. ע"ע ר"ע ר"ע ור"י אברבנאל שכתבו ע"ד דברי רבינו בטעם הסגר שבעת ימים.
21. כן הוא בתו"כ (ה, יד): "כי פשה" זה פישיון הסמוך, כל שהוא. ומנין לרבות את הרחוק, תלמוד לומר "בבגד", יכול כל שהוא נאמר כאן "נגע" ונאמר להלן "נגע", מה נגע האמור להלן כגרים אף כאן כגרים.
22. בתורת כהנים (ג, ד): לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים.
23. בתורת כהנים (א, ב): יכול לא יאמר הרי את מוסגר בזה ומוחלט בזה ומוסגר בזה ומוחלט בזה ובוה, תלמוד לומר נגע ורהאו, צרעת ורהאו, כולו כאחת. שאם היה בראש חוטמו שופע הילך הילך, בראש אצבעו שופע הילך הילך, אינו טמא. מיכן אמרו עשרים וארבעה ראשי איברים שבאדם שאינם מטמאים משום מחיה, ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזניים וראש החוטם וראש הגויה וראשי דדים באשה, רבי יהודה אומר אף של איש, ר' אלעזר אומר היבולות והדלדולים והמסמרות אינם מטמאין משום מחיה.
24. צ"ב הראיה שבסוף הדברים, ואולי יש כאן חסרון. בתו"כ (ג, ב): יכול לא תהא בה עד שיהא בה שיער לבן ומחית, ת"ל "צרעת נושנת היא", היא טמאה ואינה צריכה דבר אחר לסעדה. ואם כן למה נאמר "שיער לבן ומחית בשר חי", מלמד שלא תהא טמאה עד שיהא בה כדי לקבל שיער לבן ומחית.